

Atajanova Rabbina Raximovna

**TASVIRIY FAOLIYATGA
O'RGATISH METODIKASI**

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI**

R.R.Atajanova

TASVIRIY FAOLIYATGA O'RGATISH METODIKASI

60110200- Maktabgacha ta'lim yo'nalishi

O'QUV QO'LLANMA

CHIRCHIQ – 2023

UO'K 373;73/76
KBK 74.102;85.1
A-15

R.R.Atajanova

Tasviriy faoliyatga o'rgatish metodikasi // O'quv qo'llanma / R.R.Atajanova.
Toshkent «City of book», 2023-132 b.

Mazkur o'quv qo'llanmada tasviriy faoliyat tushunchasi, fanning predmeti, maqsadi va vazifalari, tasviriy faoliyat va ularning turlari, tasviriy faoliyat mashg'uloti turlari, rasm chizish, applikatsiya qilish, kurish-yasash ishlarini bajarish, loydan yoki plastilindan narsa yasash, noanaviy usulda rasm chizishni amalga oshirish jarayonlari haqida so'z yuritilgan.

Mazkur o'quv qo'llanma 60110200 – Maktabgacha ta'limi yo'nalishi bakalavriat bosqichi talabalari, shuningdek Maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyachilari uchun mo'ljallangan.

Taqrizchilar:

B.B.Boymetov - Chirchiq davlat pedagogika universiteti Tasviriy san'at va dizayn kafedrası professori, p.f.n.

N.J.Mullajonova - Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti San'atshunoslik kafedrası dotsenti

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalari vazirligining 2023-yil 25 avgustdagi 391-sonli buyrug'iga asosan o'quv qo'llanma sifatida nashrga tavsiya etilgan.

ISBN 978-9910-751-05-9

©R.R.Atajanova 2023-y

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM,
FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI
AXBOROT RESURS MARKAZI

MUNDARIJA

Kirish.....	5
I BOB. MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDAGI BOLALARNI HAR TOMONLAMA RIVOJLANTIRISHDA TASVIRIY FAOLIYAT TURLARINING O'RNI	
1.1.Rasm chizish -tasviriy faoliyat turi sifatida.....	7
1.2.Kichik guruhdagi bolalarga rasm chizishni o'rgatish.....	12
1.3.O'rta guruhdagi bolalarga rasm chizishni o'rgatish.....	15
1.4.Katta guruhdagi bolalarga rasm chizishni o'rgatish.....	21
1.5.Tayyorlov guruhdagi bolalarga rasm chizishni o'rgatish.....	25
1.6.Turli yoshdagi bolalar guruhiga rasm chizishni o'rgatish.....	27
1.7.Bolalarga noana'naviy ashyolar va texnik usullar yordamida rasm chizishni o'rgatish.....	41
II BOB. MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA TASVIRIY FAOLIYAT MASHG'ULOTI TURLARI (LOYDAN BUYUM YASASH, APPLIKATSIYA, QURISH-YASASH)	
2.1. Tasviriy faoliyat mashg'uloti turlari.....	46
2.2. Kichik guruhdagi bolalarda tasviriy faoliyat mashg'uloti turlari.....	48
2.3. O'rta guruhdagi bolalarda tasviriy faoliyat mashg'uloti turlari.....	55
2.4. Katta guruhdagi bolalarda tasviriy faoliyat mashg'uloti turlari.....	63
2.5. Tayyorlov guruhdagi bolalarda tasviriy faoliyat mashg'uloti turlari.....	69
2.6. Turli yoshdagi bolalar guruhida tasviriy faoliyat mashg'uloti turlari.....	74
2.7. Maktabgacha ta'lim muassasalarida qurish-yasash.....	76
III BOB. MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA TASVIRIY FAOLIYAT MASHG'ULOTLARINI TASHKIL QILISH	
3.1. Tasviriy faoliyat mashg'ulotlarini tashkil qilish.....	95
3.2. Tasviriy faoliyat mashg'ulotlarining o'zaro va boshqa mashg'ulotlar bilan bo'liqligi.....	97
3.3. Mashg'ulotlaridan tashqari vaqtlarda tasviriy faoliyat.....	98

3.4. Tarbiyachining tasviriy faoliyat mashg'ulotlarini tashkil qilishdagi kompetentligi.....	104
3.5. Tasviriy faoliyat mashg'ulotlari jihozlariga qo'yiladigan talablar.....	114
Glossariy.....	122
Adabiyotlar.....	129

KIRISH

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2016-yil 29-dekabrda "2017-2021-yillarda maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-2707-sonli qarori ijrosini ta'minlashda bolalarni maktab ta'limiga tayyorlash darajasini tubdan yaxshilash, ta'lim-tarbiya jarayoniga zamonaviy ta'lim dasturlarini tatbiq etish, malakali pedagog kadrlar bilan ta'minlash, bolalarni har tomonlama intellektual, axloqiy, estetik va jismoniy rivojlantirish uchun shart-sharoitlar yaratish, ta'lim muassasalarining moddiy texnika bazasini, Maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish bo'yicha 2017-2021-yillarga mo'ljallangan dasturida belgilangan vazifalarni amalga oshirish chora-tadbirlari rejasi ishlab chiqildi.¹ Maktabgacha ta'limning vazifasi bolalarni xalqning boy milliy, madaniy-tarixiy merosi va ma'naviy axloqiy jihatdan tarbiyalash: bolalarda milliy vatanparvarlik hislarini shakllantirish, maktabgacha yoshdagi bolalarda bilim olish ehtiyojini, o'qishga intilish moyilliklarini shakllantirib, ularni muntazam ravishda ta'lim jarayoniga tayyorlash, bolalarning tafakkurini rivojlantirish, o'zining fikrini mustaqil va erkin ifodalash malakalarini shakllantirish, bolalarning jismoniy va ruhiy sog'ligini ta'minlashdan iborat.

Asosiy maqsadlardan yana biri zamonaviy tasviriy san'at orqali bolalardagi qobiliyat hamda imkoniyatlarni aniqlab, ularni to'g'ri shakllantirish va yuzaga chiqarishdir.

Tasviriy san'atning o'ziga xos murakkabliklarini tushunib, uning nozik qirralarini maktabgacha yoshdagi bolalarga ulashish mahoratiga ega bo'la oladigan tarbiyachilarni yetishtirib chiqarish vazifasi turibdi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tasviriy faoliyat vositasida bolalarning estetik qobiliyatlarini shakllantirib rivojlantirishda tarbiyachining o'rni juda kattadir. U chuqur bilim va yuqori malakaga ega bo'lishi, buning uchun muntazam

¹ O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017-y., 1-son, 11-modda, 35-son, 923-modda; Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 31.07.2018-y., 06/18/5483/1594-son; 01.01.2020-y., 07/20/4555/4257-son lex.uz/docs/-3090103

ravishda o'z ustida ishlashi, o'zining ilmiy, nazariy bilim darajasini tinimsiz ko'tarishi, ilg'or tajribalarga asoslanishi kerak.

Davlat umumilliy dasturi ta'lim tizimini tubdan isloh qilish, uni ham shaklan, ham mazmunan zamon talablariga moslashtirish, ta'lim sifat samaradorligini uzluksiz mukamallashtirib borishga yo'naltirildi.

Tasviriy faoliyati bo'yicha maktabgacha ta'lim tashkiloti dasturi va maktabda tasviriy san'at dasturi bolalarda tevarak atrofga nisbatan, san'at esa bolalarda badiiy-estetik munosabatni tarbiyalash ijodiy qobiliyat va tasvirlashlarini rivojlantirishni ko'zda tutadi. Maktabgacha ta'lim tashkiloti mashg'ulotlarida, maktabda muvaffaqiyatli o'qib va ko'nikib ketishlari uchun kerakli bo'lgan vazifalar va topshiriqlar bajariladi. Rasm, applikatsiya, loy ishlarini bajarish jarayonida bolalarda idrok qilishning analiz, sintez, takrorlash, konkretlashtirish kabilar shakllanadi. Shuningdek bu jarayonlarda bolalar jamoada ishlashga, o'z harakatini ho'rtoqlarining harakatiga bo'ysundirishga o'rganadilar. Bolalar maktabgacha ta'lim tashkilotida tasviriy faoliyati mashg'ulotlari bolalarda, o'quv faoliyatida zarur bo'lgan malaka ko'nikmalarni rivojlantiradi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tasviriy faoliyat mashg'ulotining birinchi yo'nalishi maktabgacha yoshdagi bolalarni badiiy-estetik tarbiyalash hisoblanadi.

Bu yo'nalishning natijasi badiiy-estetik yo'nalishning barcha yo'nalishlarini (teatr, musiqa, badiiy adabiyot, rasm chizish, applikatsiya va boshqalar.) kompleks tarzda qo'llanilgandagina aniq bo'ladi. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida o'tiladigan "Tasviriy faoliyat" mashg'ulotlari bolalarga beriladigan estetik tarbiya masalalarini xal qilishda asosiy vositalardan biridir. Chunki tasviriy faoliyat o'z xususiyatiga ko'ra badiiy faoliyat hisoblanadi. Badiiy faoliyat mashg'ulotlarining barcha turlari bolalarda go'zallikni anglash uchun, borliqqa emotsional-estetik qarashni shakllantirish uchun keng imkoniyatlarni yaratib beradi.

I BOB. MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDAGI BOLALARNI HAR TOMONLAMA RIVOJLANTIRISHDA TASVIRIY FAOLIYAT TURLARINING O'RNI

1.1. Rasm chizish - tasviriy faoliyat turi sifatida

Rasm chizish bolalarni tasviriy faoliyatga o'rgatishda asosiy o'rin tutadi va uchta turga bo'linadi, bular:

- Alohida predmetlarni chizish.
- Sujetli rasm chizish.
- Dekorativ rasm chizish.

Tasviriy faoliyatga o'rgatishning muhim vazifasi – tevarak-atrofdagi borliqni tasavvur va idrok qilishda bolalarga ko'maklashish. Tasviriy faoliyat bolalarda kuzatuvchanlikni rivojlantiradi, estetik go'zallikni his qilish asosida tarbiyalaydi hamda tasvirlab berish yo'llarini o'rgatadi. Bu bilan birga tasviriy faoliyatning eng muhim vazifasi – ma'lum bir yoshga to'g'ri keladigan materiallari yordamida har xil predmetlarning turli ko'rinishlarini yaratish qobiliyatini shakllantirish.

Alohida predmetlarning rasmini chizish. Rassom predmetni yoki narsani chizayotganida birinchi bo'lib asosiy shaklning belgilarini qog'ozda belgilab

oladi. Maktabgacha tarbiya yoshdagi bolaga, ayniqsa, 3-4 yoshli bolaga chizishning bunday shakli murakkablik qiladi, chunki u predmetni butunligicha ko'z oldiga keltira olmaydi. Unga predmetni sekin – astalik bilan bir tomonga chizish qulayroq. Chizishning

bunday usuli bolaning ishini yengillashtiradi Oldin bitta bo'lagini tanlab olib, naturadagi keyingi bo'lagini eslab yoki ko'rib rasm chizishni davom etadi. Asta-sekinlik bilan bolalarga rasmning umumiy belgilarini qog'ozga tushurib chizishni

